

Ismétlés, csere, törlés és beszúrás mint javítási műveletek a magyarban

Németh Zsuzsanna

MTA-DE Elméleti Nyelvészeti Kutatócsoport

A konverzációelemzés elméleti keretében az önjavítás vizsgálatán belül eddig viszonylag kevés figyelmet szenteltek a javítási műveleteknek, azaz azoknak az eszközöknek, amelyek segítségével a beszélők önjavító stratégiáikat megvalósítják (a kivételek között l. pl. Schegloff (2013) tíz javítási műveletet vizsgáló munkáját). Ennél is kevesebben tűzték ki célul az egyes javítási műveletek egymással való összevetését, vagyis működésük bizonyos szempont(ok)ból történő összehasonlítását a javítási mechanizmusban (a kivételek: Fox et al. 2009 és Fox et al. 2010, akik az ismétlést és a cserét hasonlítják össze hét, ill. három nyelvben). Ezek a vizsgálatok azt valószínűsítik, hogy az ismétlés és a csere egymáshoz viszonyított gyakorisága a korpuszokban, amely a vizsgált nyelvekben megközelítőleg azonos, a két javítási művelet valamely inherens tulajdonság(halmaz)ából ered, függetlenül a javítási műveletek eltérő megjelenési módjaitól az egyes nyelvekben (utóbbit befolyásolja az adott nyelv morfoszintaktikai szerkezete). Ez a predikció felveti azt a kérdést, hogy ha az ismétlés és a csere között fennáll ilyen különbség, más javítási műveletek is mutatnak-e hasonló univerzálisnak ígérkező eltéréseket.

Előadásomban először az ismétlés és a csere fent említett gyakorisági különbségére keresem a magyarázatot a két javítási művelet legfontosabb tulajdonságainak feltárásán keresztül, melyet egy 298' 42" hosszúságú, magyar nyelvű spontán társalgásokat tartalmazó korpusz vizsgálatán keresztül hajtok végre, majd eredményeimet beillesztem a nemzetközi kutatásokba. Ezután vizsgálódásomat kiterjesztem további két javítási műveletre, a törlésre és a beszúrára, hogy végül felállítsam a javítási műveletek jelöltségét feltételező hipotézisemet, melynek mentén egymással összehasonlíthatóvá válnak. Ezt a javítási műveletek azon közös tulajdonságára alapozom, miszerint inherens módon megszakítják a folyamatban levő forduló progresszivitását. A hipotézist az említett magyar nyelvű korpuszon tesztelem. A tesztelés eredménye amellet, hogy támogatja a hipotézist, új kérdéseket vet fel, melyeknek megválaszolása a progresszivitás megszakításának egyéb módjaira irányuló vizsgálatokat is szükségessé tesz.

Hivatkozások

- Fox, B. A., Wouk, F., Hayashi, M., Fincke, S., Tao, L., Sorjonen, M.-L., Laakso, M. & Hernandez, W. F. (2009). A cross linguistic investigation of the site of initiation in same-turn self-repair. In J. Sidnell (Ed.), *Conversation analysis: Comparative perspectives* (pp. 60–103). Cambridge: Cambridge University Press.
- Fox, B. A., Maschler, Y. & Uhmans, S. (2010). A cross-linguistic study of self-repair: Evidence from English, German, and Hebrew. *Journal of Pragmatics*, 42, 2487– 2505.
- Schegloff, E. A. (2013). Ten operations in self-initiated, same-turn repair. In M. Hayashi, G. Raymond & J. Sidnell (Eds.), *Conversational repair and human understanding* (pp. 41–70). Cambridge: Cambridge University Press.